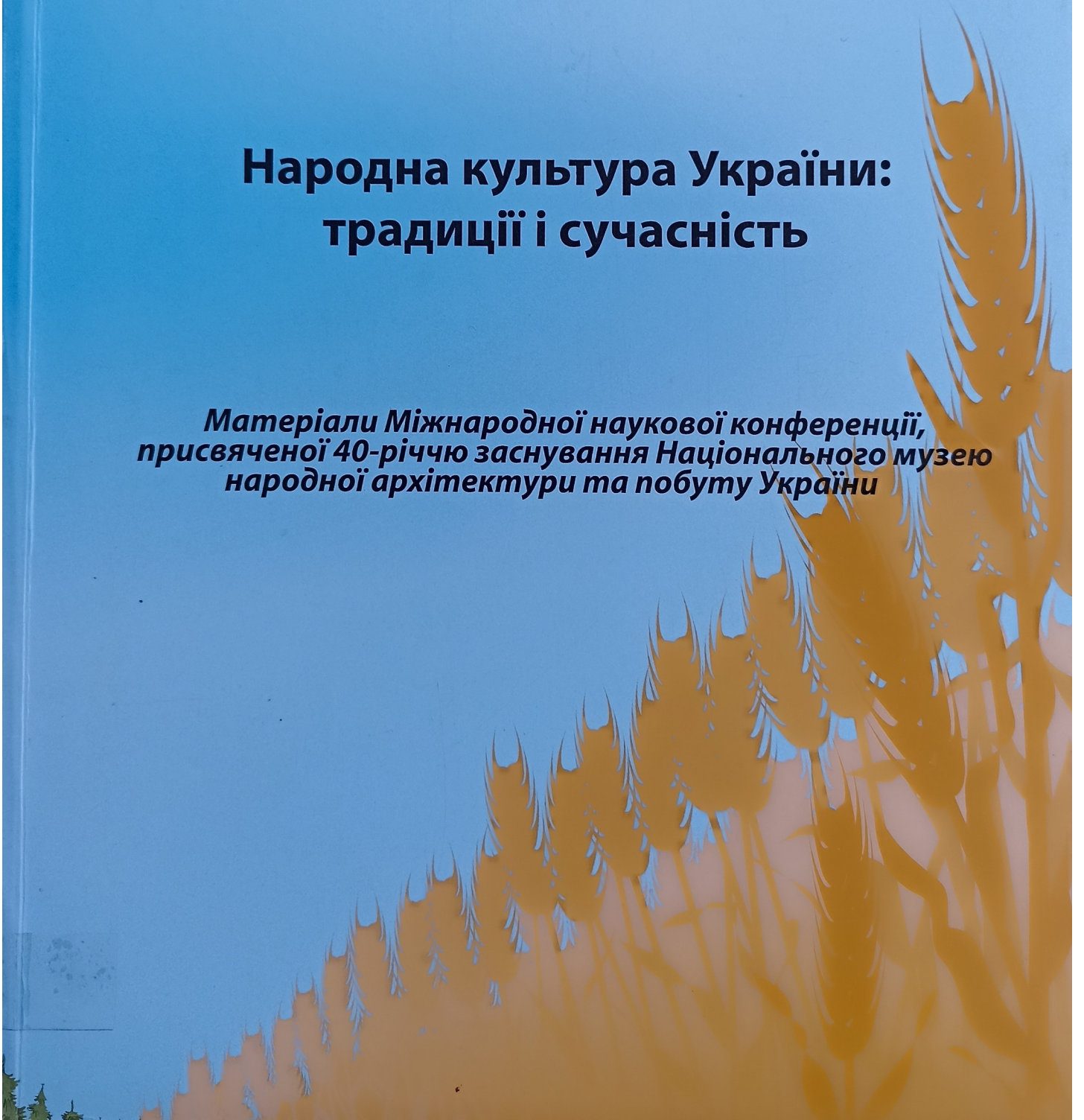

Національний музей народної архітектури та побуту України

Народна культура України: традиції і сучасність

*Матеріали Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 40-річчю заснування Національного музею
народної архітектури та побуту України*

**Національна академія наук України
Відділення літератури, мови і мистецтвознавства
Національний музей народної архітектури та побуту України**

Народна культура України: традиції і сучасність

***Матеріали Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 40-річчю заснування Національного музею
народної архітектури та побуту України***

Київ, 8-10 жовтня 2009 року

Київ
ПВП „Задруга”
2010

Наукове видання

Народна культура України: традиції і сучасність

**Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 40-річчю заснування
Національного музею народної архітектури та побуту України
Київ, 8-10 жовтня 2009 року**

Укладач і науковий редактор П.М. Федака

ПВП „Задруга“

Реєстраційне свідоцтво ДК №1787 від 18.05.04 р.

02218, Київ, вул. Райдужна, 35, к. 28

(+38) 044-540-36-46; (+38) 050-312-37-04

e-mail: zadruga@i.com.ua

Технічний редактор *Т.В. Артеменко*

Коректор *О.В. Коврик*

Дизайн та комп'ютерна верстка *А.А. Морозова*

Формат 60x84/8. Папір офс. Гарнітура Myriad Pro. Друк офсетний.
Ум. др. арк. 64,17. Обл.-вид. арк. 59,3. Наклад 300 прим. Зам. 7-175.

Виготовлювач: видавничий дім „АДЕФ-Україна“

01030, Київ, вул. Б. Хмельницького, 32, оф. 40а

тел.: (044) 284-08-60, факс: (044) 284-08-50

e-mail: adef@adef.com.ua

www.adef.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 334 від 09.02.2001

Народна культура України: традиції і сучасність: матеріали Міжнар. наук. конф.,
НЗ0 присвяч. 40-річчю заснування Нац. музею нар. архіт. та побуту України, Київ, 8-10 жовт. 2009 р.
Нац. музей нар. архіт. та побуту України; уклад. і наук. ред. П.М. Федака. – К.: Задруга, 2010.
552 с.: іл. – Укр., рос., словац. – Бібліогр. в кінці ст.

ISBN 978-966-406-067-4.

Збірник містить матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 40-річчю заснування Національного музею народної архітектури та побуту України. Статті висвітлюють історію створення, принципи організації, тематичну структуру музеїв під відкритим небом проблеми скансенознавства, різні ділянки народної культури України, особливості збереження охорони і використання пам'яток, комплектування і наукове опрацювання фондів колекцій традиційні промисли і ремесла, свята та обряди.

ББК 68.5(4УКР)я4

Гобальчинська Р. Гуцульська сирна пластика: традиції і сучасність (сирна іграшка інтер'єри хати із села Шепіт Косівського району Івано-Франківської області)	399
Громова О. Експонування ліжникарства у гражді із села Яворів Косівського району Івано-Франківської області: традиції та новації.	408
Шпак Н. Ткацтво села Северинівки (Жмеринський район Вінницької області)	415
Хоменко М. Традиції пасічницької справи на Черкащині	417
Давидовська Л. Традиційні ремесла і промисли у виставкових проектах Національного музею Тараса Шевченка	426
Немець В. Обрядовість післявесільного циклу на Волині: співвідношення традицій та інновацій (друга половина XIX – XX ст.)	431
Юхименко Н. Поминальні дійства „дідів” в календарно-побутовій обрядовості поліщуків	439
Олексюк О. Великодні звичаї на Опіллі	443
Бойко Н. Елементи народних вірувань у обряді хрещення дитини	447
Захарченко С. Прикмети та повір'я, пов'язані з народженням дитини на Переяславщині у другій половині XX – початку XXI ст. (за матеріалами польових досліджень)	454
Гаврилова І. Народні свята на уроках з народознавства в Миколаївському обласному краєзнавчому музеї	460
Бойко Л. Зимова обрядовість Опілля	464
Моїсеєнко С. Популяризація народних звичаїв, свят та обрядів в науково-освітній діяльності Національного заповідника „Хортиця”	470
Максим В. Хліб у поховальному обряді села Старокозаче Білгород-Дністровського району Одеської області	476
Босий О. Символічно-магічні функції пояса у звичаєво-обрядовій культурі України	483

ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ, ОХОРОНИ І ВИКОРИСТАННЯ ПАМ'ЯТОК НАРОДНОЇ КУЛЬТУРИ. ФОНДОВІ КОЛЕКЦІЇ: КОМПЛЕКТУВАННЯ, НАУКОВЕ ОПРАЦЮВАННЯ, КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ

Вовченко П. Автентичність конструкцій і матеріалів як основна ознака збереженості пам'яток народної архітектури в (на матеріалах Національного музею народної архітектури та побуту України)	493
Попова Л. Музейна колекція писемних пам'яток	496
Розохацький С. Фондова колекція кераміки Національного музею народної архітектури та побуту України НАНУ	504
Костенко Л. Кушнірський кустарний промисел на Лівобережному Поліссі кінця XIX – середини XX століття	508
Костюк С. Фонд кераміки Тернопільського обласного краєзнавчого музею: до питання колекціонування тарілок	514
Голубець Г. Декоративно-ужиткове мистецтво України другої половини XX ст. у фондівих колекціях львівських музеїв: народні традиції і професійна творчість	516
Черзік Н. „Магія” гончарства в умовах інтерактивних форм роботи з відвідувачами історико-культурного комплексу „Запорозька Січ” Національного заповідника „Хортиця”	525
Бойченко В. Колекція живопису в фондівих зібраннях Національного музею народної архітектури та побуту України (короткий огляд)	527
Карандеєва Т. Керамічні вироби в експозиції Національного музею народної архітектури і побуту України	538

Наталія ЧЕРГІК

Запоріжжя

**“МАГІЯ” ГОНЧАРСТВА В УМОВАХ ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ РОБОТИ
З ВІДВІДУВАЧАМИ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО КОМПЛЕКСУ
“ЗАПОРОЗЬКА СІЧ” НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАПОВІДНИКА “ХОРТИЦЯ”**

Реалії сьогодення показують, що сучасний¹ музей не може успішно існувати лише як хранитель предметів старовини. У сучасному музеї експонати мають перетворитися із мовчазних свідків давніх явищ у дійових осіб, посередників між минулими епохами та нинішнім суспільством. Музеї, які зуміли, як того вимагає суспільство, переорієнтуватися на відвідувача, ризикнули змінити ієрархію своїх функцій: не забуваючи про наукову частину і збереження, більшу роль віддали “експлуатації” – діалогу між тими, хто створює експозиції та їхніми відвідувачами. У таких музеях стунки з публікою стають не менш важливими, ніж увага до предметів.

Орієнтуючись на такі принципи роботи, Національний заповідник “Хортиця” однією з базових засад діяльності історико-культурного комплексу “Запорозька Січ” вважає створення інтерактивного середовища спілкування відвідувачів з історико-культурною спадщиною запорозького козацтва. Визначаючи основну місію, мету і завдання функціонування музейного комплексу, співробітники заповідника виходили із спостережень про те, що у нинішніх відвідувачів музею практично всі поняття, пов’язані з фольклором, етнографією, народною творчістю та традиційною українською культурою певною мірою деформовані або спотворені. Тому основною місі-

єю діяльності історико-культурного комплексу “Запорозька Січ” визначено “відродження та пропагування національної культури, актуалізація її живого образу на базі історичного матеріалу, пов’язаного з історією запорозького козацтва”². Метою створення історико-культурного комплексу “Запорозька Січ” визначено презентацію найбільш характерних і специфічних форм побуту і культури запорозьких козаків. Таким чином, в контексті інтерактивності та анімації історико-культурний комплекс “Запорозька Січ” виступає у вигляді лабораторії, де науковими засобами відбуватиметься реконструкція історичного та етнографічного матеріалу.

Національний заповідник “Хортиця”, ідучи в ногу з часом, у сфері інтерактивного спілкування з відвідувачами, тісно співпрацює із Національною Спілкою народного мистецтва України. Так, на історико-культурному комплексі “Запорозька Січ” за гончарним кругом на очах у гостей заповідника працює Заслужений майстер народної творчості України Олександр Олександрович Вільчинський. Динамічна, в той же час спокійна і позбавлена суєти, робота майстра викликає щире зацікавлення дорослих і дітей. Олександра Олександровича буквально засипають питаннями: “а що то за глина, де Ви її берете, як готуєте?”. Майстер, в свою чергу, теж “задає задачки”.

1. Під словом «сучасний» в даному контексті ми маємо на увазі не час створення музею, а діяльність музею в умовах сучасного, «постінформаційного» суспільства, яке вимагає інтерактивних форм спілкування з відвідувачами.

2. Наукова концепція музейно-експозиційних об’єктів історико-культурного комплексу «Запорозька Січ». - Запоріжжя, 2008., Науковий архів Національного заповідника «Хортиця».

То дивними дерев'яними паличками (стеками) філігранні візерунки наводять. То, ніби шаблюю махне, вправно і швидко виріб з гончарного круга "зріже". То, як чаклун, бавлячись із завороженою публікою, непомітними для непрофесійного погляду рухами пальців неодноразово змінить форму виробу, так, що поки не зніме з круга, глядачі із захопленням відгадують та сперечаються, що саме виготовить гончар: спочатку нічим непримітна глиняна кулька виростає у циліндр, точний рух пальців – тепер це заокруглена сільничка, розворот кисті – і сільничка перетворюється в кулясту вазочку, новий дотик – і перед нами мініатюрний глечик з високою стрункою шийкою, ще трохи руки гончаря погріють виріб, ще трохи покружить кружало – і струна зріже з кола вишуканий підсвічник. От вам і "магія" гончарства!

Ефект такого привселюдного "ворожіння" підсилюється тим, що Олександр Олександрович дозволяє глядачам дії (точніше сказати "дійства") стати її учасником: власноруч покласти глиняну грудку на круг або "зрізати" і зняти готовий виріб. Особливо завзяті відважуються сісти за гончарне коло і під керівництвом майстра виготовити свій "шедевр" від початку і до кінця. Тепер звичайний глядач відчуває себе не просто гостем, а "мешканцем" містечка традиційного українського ремесла, стає "посвяченим" у дію, власноруч торкається і творить чудо, пробуджує у своїй душі генетичний зв'язок із Землею, Водою, Колом, Рухом, зворушує найкращі людські якості – Добро, Ніжність, Любов!